

בחנית חגי הנביא את הכוהנים |יז ע"א "גופא רב"- "הקריבו בטומאה"

לאחר שהגמרא מקשה על רב כיצד טען ששמן ויין אינם טמאים מדאוו' (מעדות רבי יוסף בן יעזר), ומאידך טען שטעו הכוהנים בשאלת חגי באומרם שיין ושמן לא מטמאים, הגמרא מבררת את שאלות חגי אל הכוהנים (חגי ב, י-ד): "בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לְתַשְׁיַעֲי בִשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיוֹשׁ (כ"ד כסלו ביום סיום היסודות של בניין המקדש השני. שם, יח) הָיָה דְבַר ה' אֶל חַגִּי הַנְּבִיא לֵאמֹר. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת שָׂאֵל נָא אֶת הַכֹּהֲנִים תּוֹרָה לֵאמֹר (לבדוק האם בגלותם שכחו את הלכות טומאה וטהרה):

[שאלה ראשונה] הֲיָן יִשְׂאֵ אִישׁ בְּשֵׁר קֹדֶשׁ (בשר טמא (שרץ) שצריך להיבדל ממנו) בְּכַנְף בְּגֵדוֹ וְנָגַע בְּכַנְפוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֵל הַנְּזִיד וְאֵל הַיַּיִן וְאֵל שְׂמֵן (או) וְאֵל כָּל מֵאֲכָל, הֲיִקְדָּשׁ? וְיַעֲנֵנוּ הַכֹּהֲנִים וְיֹאמְרוּ: לֹא (יטמא).

[שאלה שנייה] וְיֹאמְרוּ חַגִּי: אִם יָגַע טָמֵא נֶפֶשׁ (אבי אבות הטומאה) בְּכָל אֶלֶה, הֲיִטְמָא? וְיַעֲנֵנוּ הַכֹּהֲנִים וְיֹאמְרוּ: יֵטְמָא.

[ותוכח חגי בעקבות תשובתם] וַיַּעַן חַגִּי וַיֹּאמֶר: כִּן הָעַם הַזֶּה, וְכִן הַגּוֹי (הכהנים) הַזֶּה לִפְנֵי נְאֻם ה', וְכִן כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְאִשְׁר יִקְרִיבוּ שָׁם (במקדש) טָמֵא הוּא."

הגמרא דנה בהסבר שאלת חגי הנביא לכוהנים ועל פי זה האם הם צדקו או טעו בתשובתם:

נחלקו רב ושמואל בתשובת הכוהנים הראשונה, לרב הכוהנים טעו מכיוון ששאלם חגי על רביעי בקודש (שהינו טמא), ולשמואל הכוהנים לא טעו כיוון ששאלם על חמישי בקודש (שהינו טהור).

קושיה לשמואל: מילא לשאלת רב בשאלה הראשונה מופיעים 4 טמאים (לחם, נזיד, יין ושמן), אך כיצד העמיד שמואל ששאל על חמישי לטומאה? ת: כתוב "וְנָגַע בְּכַנְפוֹ" משמע שהלחם נגע בכנף הבגד שנגע בשרץ (כמתואר בצירור).

קושיה לרב: לשמואל צדקו הכוהנים בשתי השאלות, אך לשיטת רב כיצד ידעו הכוהנים את התשובה השנייה ולא ידעו את התשובה לשאלה הראשונה? ת: 1. רב נחמן בשם רבה בר אבוא: הכוהנים היו בקיאים בטומאת מת שיש בה רביעי לטומאה (ולכן צדקו בשאלה השנייה), ולא היו בקיאים בטומאת שרץ לדעת שגם בה יש רביעי לטומאה (ולכן טעו בשאלה הראשונה). 2. רבינא: הכוהנים לא ידעו כלל על טומאת רביעי, לכן בשאלה הראשונה כשנשאלו על שמן רביעי לטומאה טעו לומר שהוא טהור, אך בשאלה השנייה נשאלו על לחם שנגע במת (והלחם הינו אב הטומאה) והשמן שלישי לטומאה, לכן ידעו לענות שהשמן טמא (כמתואר בצירור).

קושיה לשמואל: לרב טעו הכוהנים בשאלה לכן חגי מוכיחם שאינם יודעים את ההלכות ומטמאים את המקדש במעשה ידיהם, אך לשמואל מדוע מוכיחם הרי הם צדקו בשתי השאלות? ת: חגי לא הוכיחם אלא שיבחם, כפי שידעו היטב את ההלכות כך לא ייתכן שיטעו בעבודה במקדש (ודבריו היו בתמיהה: האם תטעו? בוודאי שלא, הינכם מקריבים בטהרה כראוי). ק: והרי כתוב בפסוק "וְכִן כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם... טָמֵא הוּא" - משמע שמעשה ידיהם טמא באמת (ולא בתמיהה)? ת: מר זוטרא או רב אשי: חגי מתנבא שיקלקלו מעשיהם לעתיד לבוא בבית שני בשאר העבירות ואף דברים שאליבא דאמת טהורים הרי חשובים לפני הקב"ה כטמאים (לכן לשמואל שאלם שאלה ראשונה אודות דבר טהור ושנייה אודות דבר טמא, כדי ללמדם שאפילו דבר טהור נחשב כטמא).